

КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«РІВНЕНСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ КРАЄЗНАВЧИЙ МУЗЕЙ»
РІВНЕНСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ

НАУКОВІ ЗАПИСКИ

**Рівненського
обласного краєзнавчого
музею**

ВИПУСК XXIII

*Матеріали наукової конференції
«Музейна справа Волині:
проблеми, перспективи, інновації»*

УДК 908 (447)

Відповідальний за випуск: Алла Жижкевич
Упорядники: Ольга Морозова, Віктор Луц

Наукові записки Рівненського обласного краєзнавчого музею.

Зб. наук. праць. Вип. XXIII: Матеріали наукової конференції
«Музейна справа Волині: проблеми, перспективи, інновації».
Рівне: «Волинські обереги», 2025, 224 с. іл., табл.

ISBN 978-617-8624-31-6

У науковому збірнику «Наукові записки Рівненського обласного краєзнавчого музею. Випуск XXIII» представлені матеріали наукової конференції «Музейна справа Волині: проблеми, перспективи, інновації». Оpubліковані нові дослідження з проблем музеєзнавства, комплектування фондів, історичного краєзнавства. Розміщені також матеріали круглого столу «Археологія Волині: спадщина і сучасність (до 110-річчя від дня народження І. К. Свешнікова).

Видання розраховане на докторантів, викладачів, аспірантів, магістрів, істориків, культурологів, релігієзнавців, етнографів, мистецтвознавців, музейних працівників, учителів, краєзнавців, а також молодих дослідників.

Комп'ютерна верстка та дизайн: Віктор Луц, Ольга Морозова

*Відповідальність за достовірність наданої інформації несуть автори.
Редакційна група може не поділять думок і концепцій авторів.*

УДК 908 (447)

ISBN 978-617-8624-31-6

© Рівненський обласний
краєзнавчий музей, 2025

Юзеф НІКОЛЬЧЕНКО, В'ячеслав КУДЛАЙ

СЛОВО ПРО ВИДАТНОГО ВЧЕНОГО І ВЕЛИКУ ЛЮДИНУ
(до 110-й річниці від дня народження Ігоря Кириловича Свешнікова)

Автори публікації висловлюють щире вдячність дирекції і науковій спільноті Рівненського обласного краєзнавчого музею за добру пам'ять про Ігоря Кириловича Свешнікова і традиційне запрошення кафедр культурології та інформаційної діяльності Маріупольського державного університету долучитися до відзначення його ювілеїв. Так було у 2015 році до 100-річчя від дня народження вченого, у 2020 році до його 105-ї річниці. Так відбувається і в ювілейному сьогоднішні І. К. Свешнікова.

Минає сто десять років від дня народження відомого українського вченого — археолога, історика, культуролога і музеєзнавця, доктора історичних наук Ігоря Кириловича Свешнікова. Його доміантним науковим інтересом, як археолога, історика і культуролога більше 45 років залишався один із найскладніших, найбільш суперечливих етапів в давній історії України — III-II тис. до н.е. І не випадково результати багаторічних розкопок об'єктів, залишених населенням кінця енеоліту — початку бронзової доби Передкарпаття, Поділля і Волині, що включали у себе питання господарської діяльності, суспільних відносин, культури і зв'язків із сусідами, Ігор Кирилович вважав найбільшим своїм надбанням, вагомим внеском у пошук та з'ясування історичної та культурної істини [1].

Разом з тим, у спадщині вченого було кілька сотень публікацій, які вирізняють його творчість серед інших археологів, істориків, краєзнавців, оскільки автор вибудовував свої дослідження на такому сутнісному, якісному, комплексному зрізі (від первісної археології України до історії українського козацтва), який мало практикувався і практикується науковцями. Йдеться, зокрема, про його прагнення пізнавати і оцінювати українську історію і культуру в органічному взаємозв'язку матеріальних і духовних чинників, взаємовпливів загальноєвропейських і регіональних ознак, неупередженої порівняльної оцінки цивілізацій та альтернатив їхнього історичного і культурного розвитку. Означене дозволяє розглядати постать І. К. Свешнікова і як визначного вітчизняного культуролога XX століття.

Близько 200 опублікованих наукових праць І. К. Свешнікова складають його наукові студії з проблем первісної та давньоруської археології, історії та культури; історії та культури України Нового часу [2]. Учений ґрунтовно досліджував культури кулястих амфор, шнурової кераміки (особисто виділив із групи пам'яток Волині II тис. до н.е. городцько-здовбицьку культуру), тшинецько-комарівський етнокультурний ареал, голіградську групу пам'яток культури фракійського гальштату на Поділлі, Буковині, Прикарпатті, поселення і могилиники мілоградської культури на Західній Волині, фундаментально вивчаючи духовний світ їхніх носіїв.

Де кілька польових сезонів вчений досліджував городище давньоруського літописного міста Звенигород (нині с. Звенигород Пустомитівського району Львівської об-

ласті) — колишньої столиці Звенигородського удільного князівства. Ним були проведені розкопки окольного міста і кладовищ, виявлені залишки церкви XII—XIII століть, рештки північно-східного передмістя з добре збереженими залишками дерев'яної архітектури XII століття та ювелірна майстерня, знайдена велика кількість виробів з металів, каменю, скла, дерева, шкіри та перші на території України три берестяні грамоти початку XII століття [5].

Багаторічні розкопки пам'яток різних хронологічних періодів проводились Ігорем Кириловичем паралельно з дослідженням поля Берестецької битви 1651 року, що увійшла в історію України як трагічна подія Національно-визвольної війни 1648—1658 років. Роботи археологічних експедицій Рівненського краєзнавчого музею, а потім Державного (з 2008 — Національного) історико-меморіального заповідника «Поле Берестецької битви» під керівництвом І. К. Свешнікова з 1970 до 1994 років були першою в Україні блискучою практикою дослідити археологічними методами територію масштабної середньовічної битви [4].

Усі реставровані і ретельно досліджені вченим речі з поля Берестецької битви становлять колекцію датованих, оригінальних і унікальних речей, що належали різним суспільним групам і відображають культуру населення України середини XVII ст. Це, в свою чергу, дозволяє більш достовірно відтворити реалії того часу. Нечисленні описи козаків у записках іноземців XVII ст. є короткими, недостатніми, а іноді фантастичними. А висновки Д. І. Яворницького, що ґрунтуються на переказах, належать, переважно до XVIII ст. і не завжди відповідають спостереженням, зробленим під час розкопок поля Берестецької битви.

Поруч із здобутками Ігоря Кириловича Свешнікова як вченого-археолога заслуговує на увагу його діяльність як культуролога. Культурологічні студії присутні на усіх етапах його наукової творчості і громадської діяльності. Починаючи з 40-х років, з-під його пера регулярно виходили праці, присвячені різним проблемам історії культури України. Інтерес до цієї проблематики відбив характерні для Ігоря Кириловича риси: любов до Батьківщини, до її народу.

У галузі культурології виділяються професійні знання І. К. Свешнікова середньовічної європейської грошової системи та її впливу на грошовий обіг України у XVI—XVII століттях. З його участю були науково описані багаті колекції монет у музеях західних областей України. Він надав допомогу автору статті у визначенні і датуванні монет, що увійшли до складу унікального скарбу срібних європейських середньовічних монет, знайденому біля райцентру Березне в Рівненській області в 1975 році [3]. Детально вивчалися І. К. Свешніковим нумізматичні знахідки з козацької переправи під Берестечком, які вперше дозволили відобразити картину монетного обігу в Україні в середині XVII ст.

31 липня 1995 року Ігор Кирилович розпочинає дослідження на території Дубенського Замку XV—XVIII століть, який входить до комплексу Державного історико-культур-

ного заповідника міста Дубна. Мета експедиції — встановити особливості історії і культури давньоруського міста Дубен, яке згадується у літописах під 1100 роком. На початку серпня на об'єкті були виявлені пам'ятки матеріальної і духовної культури X-першої половини XI, першої половини XII та другої половини XIII століть, що відповідало хронологічним рамкам існування літописного Дубена. А потім сталася трагедія. В ніч з 19 на 20 серпня 1995 р. Ігор Кирилович раптово помер від серцевого нападу.

Завдячуючи І. К. Свешнікову до археологічних, історико-краєзнавчих, культурологічних та музеєзнавчих студій на Волині були залучені вчені різних наукових галузей: антропологи — доктори наук Г. В. Лебединська, Є. В. Веселовська, Х. Родрігес, Т. С. Кондукторова, С. П. Сегеда; археологи, історики та культурологи — доктори наук С. С. Березанська, Л. Г. Мацкевой, Д. Я. Телегін, Є. А. Балагурі, Б. А. Прищепа, професор В. Г. Виткалов, кандидати наук, доценти, Г. В. Бухало, Ю. М. Малеев, Ю. М. Нікольченко, Т. О. Пономарьова; музеєзнавці та краєзнавці — В. Я. Сидоренко, В. М. Мушировський, О. С. Булига, В. Д. Селедець, П. Я. Лотоцький, Г. П. Лотоцький, І. Г. Пашук, Л. С. Галабуз, О. П. Войтюк та багато інших.

І. К. Свешніков значно полегшив справу визначення особистого місця в історіографічному процесі частими рефлексіями на доробок інших вітчизняних і зарубіжних археологів, істориків та культурологів оприлюдненням їхніх праць, а також конструктивно-полемічними виступами на наукових зібраннях та фахових дискусіях.

Природний розум і широке коло наукових інтересів, досвід організатора науки допомогли Ігорю Кириловичу сформулювати вітчизняні наукові школи з археології, історії та культури доби бронзи України та феномену українського козацтва. Не є виключенням публікаційна спадщина видатного науковця. Каталогів та фондів бібліотек, бібліографічні покажчики Рівненської обласної універсальної наукової бібліотеки є живими джерелами про видані праці вченого, про книжкові публікації (енциклопедії, довідники), про збірники, про періодичні видання, починаючи з 1946, яких всього 205 унікальних публікацій. Серед публікацій про життя і діяльність І. К. Свешнікова нараховуємо 273 документи.

У спадок археологам, історикам, культурологам, музеєзнавцям і краєзнавцям Ігор Кирилович залишив монографії, колективні праці, довідкові видання, навчальні та бібліографічні посібники, статті з наукових збірників, матеріалів конференцій, журналів, продовжуваних і періодичних видань українською, російською та польською мовами.

За змістом це видання з історії, археології, культурології та музейної справи. Бібліографічний спадок науковця умовно можна розділити на 3 частини:

- наукові праці та публікації І. К. Свешнікова;
- публікації про життя і діяльність І. К. Свешнікова;
- присвяти І. К. Свешнікову.

Хронологія видань науковця об'єднує 6 десятиліть, серед яких піком наукової творчості дослідника є 1970–1990 роки.

Публікації, присвячені життю й діяльності вченого-археолога та праці вчених, які досліджували археологічні пам'ятки й висвітлювали результати, спираючись на дослідження І. К. Свешнікова можна поділити на категорії:

- археолог, історик, краєзнавець;
 - дослідник місця Берестецької битви;
 - дослідник Дубенщини;
 - музеєзнавець, реставратор;
 - листування, переписка, спогади;
 - вшанування пам'яті археолога, вченого-земляка;
 - науково-краєзнавча премія ім. І. К. Свешнікова в галузі охорони культурної спадщини краю.
- Зупинимо увагу на основних категоріях публікацій дослідника:

Свешніков І. К., Нікольченко Ю. М. Довідник з археології України: Ровенська область. Київ: Наук. думка, 1982. 113 с.

У довіднику міститься перелік всіх відомих археологічних пам'яток Рівненської області (інформацію згруповано окремо за територією міста Рівне та 15 районами), визначається їх місцезнаходження, дається датування і культурна приналежність. Наводиться коротка характеристика всіх археологічних культур, відомих на території області. Більш повні відомості про кожного пам'ятнику читач може знайти в літературних, архівних та інших джерелах, зазначених у довіднику. Для краєзнавців, працівників музеїв, наукових співробітників, усіх, хто цікавиться далеким минулим краю.

Свешніков І. К. Музей-заповідник «Козацькі могили» «Cossacks' tombs» museum-preserve: путівник. Львів: Каменяр, 1990. 94 с.

Путівник по музею-заповіднику — козацькому меморіалу, створений на місці Берестецької битви 1651 року, знайомить з подіями героїчної боротьби козаків та селян проти шляхетського поневолення. Є із побудованими тут пам'ятниками, експозицією музею. Ілюстрації на окремих аркушах.

Свешніков І. К. Битва під Берестечком: монографія. Львів: Слово, 1993. 301 с.

У дослідженні на основі великої кількості письмових документів, в т.ч. неопублікованих листів, іконографічних джерел, а також результатів 20-річних археологічних розкопок, проведених під керівництвом автора, розповідається про одну з найвизначніших подій Визвольної війни 1648—1654 років — битву під Берестечком. Вперше у науковий обіг вводиться багато унікальних, невідомих дослідникам предметів козацького та селянського побуту, проаналізовано організацію та озброєння українських повстанських військ.

Свешніков І. К. Історія населення Передкарпаття, Поділля і Волині в кінці III — на початку II тисячоліття до н.е.: [монографія]; АН УРСР, Ін-т сусп. наук. Київ: Наук. думка, 1974. 208 с.

Монографія присвячена історії населення кінця кам'яної — початку бронзової доби Передкарпаття, Поділля і Волині, яке становило частину значного масиву споріднених племен, що у цей час розвивались на великих просторах Східної та Середньої Європи і були основою у виникненні ряду європейських народів.

Автор підбиває підсумки багаторічних досліджень пам'яток, залишених цим населенням, розглядає питання його господарства, суспільних відносин, вірувань і зв'язків з сусідами. Окрема увага приділяється новим

економічним і суспільним явищам, що дали початок поступовому розкладу первіснообщинних відносин.

В основу праці покладено археологічні колекції Львівського, Київського, Варшавського, Краківського, Ровенського, Дубнівського, Острозького, Тернопільського, Кременецького, Івано-Франківського музеїв, а також матеріал, здобутий під час багаторічних розкопок автора.

Свешников И. К. Культура шаровидных амфор. Москва: Наука, 1983. 86 с.: ил. (Археология СССР. Свод археологических источников / АН СССР, Ин-т археологии; вып. В1—27)

Випуск цього видання присвячений одній з найважливіших культур періоду енеоліту на заході нашої країни — культурі кулястих амфор. Наводиться повний каталог пам'ятників, досліджуються питання про територію їх поширення, поховальні обряди, речовому матеріалі, хронології.

Свешніков І. К. Звенигород: краєзн. нарис. Львів: Каменяр, 1987. 48 с.

Краєзнавчий нарис доктора історичних наук Свешнікова І. К. про село Звенигород на Львівщині, яке занесено в державні реєстраційні списки як всесоюзного значення археологічну та історичну пам'ятку часів Давньоруської держави.

Серед видань у співавторстві особливо цінними є такі праці:

Археология Прикарпатья, Волыни и Закарпатья (каменный век): монография / АН УССР, Ин-т обществ. наук АН УССР; [Р. Т. Грибович, Л. Г. Мацкевой, Н. А. Пелещишин и др.; редкол.: А. П. Черныш (отв. ред.) и др.]. Киев: Наук. думка, 1987.

Археология Прикарпатья, Волыни и Закарпатья (энеолит, бронза и раннее железо) / Л. И. Крушельницкая, Ю. Н. Малеев, И. К. Свешников [и др.] / АН УССР, Ин-т обществ. наук. Киев: Наук. думка, 1990.

Археология Прикарпатья, Волыни и Закарпатья (раннеславянский и древнерусский периоды) / В. В. Аулик, И. К. Свешников, В. И. Цыгылык [и др.]. Киев: Наук. думка, 1990.

Крушельницкая Л. И. Північне Прикарпаття і Західна Волинь за доби раннього заліза / відп. ред. І. К. Свешніков. Київ: Наук. думка, 1976. 146 с.

Археология доби українського козацтва XVI—XVIII ст.: навч. посіб. / Д. Я. Телегін, І. С. Винокур, І. К. Свешніков [та ін.]. Київ: [ІЗМН], 1997. 336 с.

Палітра археологічних збірок та продовжуваних видань:

Свешніков І. К. Пам'ятки голіградського типу на Західному Поділлі. Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині / АН УРСР, Ін-т сусп. наук. Київ, 1964. Вип. 5. С. 40-66: іл., карти.

Свешников И. К. Могильник в селе Звенигород Львовской области (культура ленточной керамики). Краткие сообщения Института истории материальной культуры / АН СССР. Москва; Ленинград: Изд-во АН СССР, 1956. Вып. 63. С. 59-68: ил. (Новый кам'яний вік.)

Свешніков І. К. Звіт експедиції до с. Затока Львівської області. Археологічні пам'ятки УРСР. Київ: АН УРСР, 1949. Т. 2: Матеріали польових досліджень Інституту археології АН УРСР за 1945–1946 рр. С. 212-216: іл.

Свешніков І. К. Пам'ятки милоградської культури в басейні р. Горинь. Археологія. 1971. Вип. 21. С. 68—81: іл.

Свешников И. К., Конопля В. М. Работы Ровенской экспедиции. Археологические открытия 1974 года / АН СССР, Ин-т археологии. Москва: Наука, 1975. С. 351-352.

Свешніков І. К. Розкопки в с. Костянець на полі Лиственщина. Археологічні пам'ятки УРСР. Київ: АН УРСР, 1952. Т. 4. С. 131-139: іл. (Дубенський район Рівненської області).

Збірники матеріалів, тез і доповідей конференцій:

Свешніков І. К. Підсумки археологічних досліджень місця Берестецької битви. Берестецька битва в історії України: тези республік. наук.-теорет. конф., с. Острів Червоноарм. р-ну Ровен. обл., 16 черв. 1990 р. / Укр. т-во охорони пам'яток історії та культури. Ровно: Облполіграф-видав, 1990. С. 8-12.

Свешніков І. К. Ідейні помічники Богдана Хмельницького. Берестецька битва в історії України: тези 4-ої республік. наук.-теорет. конф., 19 черв. 1993 р. / упоряд. І. Г. Пашук, В. Й. Сидорук. Острів, 1993. С. 9-12.

Свешніков І. К. До питання про розташування козацького війська на полі Берестецької битви. Берестецька битва в історії України: матеріали і тези 6-ої наук.-теорет. конф., присвяч. 400-річчю з дня народж. Б. Хмельницького, 24-25 черв. 1995 р. / Держ. іст.-мемор. Заповідник «Поле Берестец. битви». Рівне, 1995. С. 52-55.

Свешніков І. К. Озброєння козацького війська за матеріалами розкопок місця Берестецької битви 1651 р. Українське козацтво: витоки, еволюція, спадщина: у 3 вип.: матеріали міжнар. наук. конф., присвяч. 500-річчю укр. козацтва, м. Київ, Дніпропетровськ, 13—17 трав. 1991 р. / АН України, Ін-т історії України; редкол. В. А. Смолій (голов. ред.) [та ін.]. Київ, 1993. Вип. 2. С. 161-170.

Довідкові видання:

Свешніков І. Культура кулястих амфор. Археологія Української РСР: в 3 т. / голов. ред. С. М. Бібіков. Київ: Наук. думка, 1971.

Підгірці / З. І. Ольхова, І. К. Свешніков, Ф. І. Стеблій. Історія міст і сіл. Львівська область / редкол.: Маланчук В. Ю, Гнидюк М. Я., Дудкевич Б. К. [та ін.]. Київ: УРЕ АН УРСР, 1968. С. 133—146.

Свешніков І. К. Звенигород Галицький. Радянська енциклопедія історії України: в 4 т. / редкол.: А. Д. Скиба (відп. ред.) [та ін.]. Київ: УРЕ, 1970. Т. 2. С. 204.

Свешніков І. К. Горолицько-здобицька культура. Українська радянська енциклопедія: в 12 т. / голов. ред. Бажан М. Н. [та ін.]. Вид. 2-ге. Київ: Голов. ред. УРЕ, 1979. Т. 3. С. 120.

Свешников И. К. Комаровская культура. Советская историческая энциклопедия: в 12 т. / ред. Е. М. Жуков. Москва: Сов. энцикл., 1965. Т. 7: Караев – Кошакер. С. 551.

Статті у періодичних виданнях:

Свешніков І. К. Берестечко. *Жовтень*. 1985. № 7. С. 91–108.

Свешніков І. К. Львівська археологічна. *Пам'ятники України*. 1972. № 4. С. 39. (Про археологічну секцію Львівського обласного товариства охорони пам'яток історії та культури).

Свешніков І. К. Дослідження пригорода літописного Звенигорода. *Вісник Академії наук Української РСР*. 1988. № 11. С. 38.

Свешніков І. К. Звенигородські грамоти на бересті. *Дзвін*. 1990. № 6. С. 127–131: іл.

Бібліографічні посібники, які містять праці

І. К. Свешнікова:

Советская археологическая литература: библиография, 1963–1967 / Б-ка АН СССР, Ин-т археологии; сост.: Т. Н. Заднепровская, Р. Ш. Левина, А. А. Любимова [и др.]. Ленинград: Наука, 1975. 472 с. (Бібліографічний список праць І. К. Свешнікова. С. 448.)

Советская археологическая литература: библиография, 1968–1972 / Б-ка АН СССР, Ин-т археологии; сост.: Т. Н. Заднепровская, Р. Ш. Левина, Л. М. Всевиов. Ленинград: Наука, 1980. 558 с. (Бібліографічний список праць І. К. Свешнікова. С. 525.)

Советская археологическая литература: библиогр. указ., 1979–1981 / Б-ка АН СССР, Ин-т археологии; сост.: Р. Ш. Левина, Т. Н. Заднепровская. Ленинград: Наука, 1989. 472 с. (Бібліографічний список праць І. К. Свешнікова. С. 439.)

Археология Украинской ССР: библиогр. указ., 1918–1980 / АН УССР, Центр. науч. б-ка им. В. И. Вернадского; сост.: И. Г. Шовкопляс, Н. Г. Дмитренко; отв. ред. И. И. Артеменко. Київ: Наук. думка, 1980. 560 с. (Бібліографічний список праць І. К. Свешнікова. С. 499.)

340 років Берестецькій битві: анов. бібліогр. довід. / Рівнен. держ. обл. універс. наук. б-ка; упоряд. К. В. Краєвська. Рівне: Ред.-вид. від. облуправління по пресі, 1991. 180 с. (Про І. К. Свешнікова. — №№ 5, 134, 144, 148, 184, 191, 332, 335, 336, 340, 344–348, 350, 364, 513, 523, 534, 646, 935.)

Ігор Кирилович Свешніков: [бібліогр. покажч.] / НАН України, Ін-т археології; упоряд. І. Г. Пашук. Рівне: [б. в.], 1995. 38 с. (Ювілейне видання, присвячене 80-річчю з дня народження відомого вченого, історика, археолога.)

Література про життя і діяльність

І. К. Свешнікова:

Життєвий та творчий шлях І. К. Свешнікова: до 90-річчя від дня народження видатного історика-археолога: зб. тез наук. конф. / Держ. іст.-мемор. заповідник «Поле Берестец. Битви»; упоряд. Л. Галабуз. Рівне: Нестеров С. Б., 2005.

Виткалов В. Г., Пономарьова Т. О. Берестецька битва 1651 року мовою документів: за матеріалами наукової спадщини І. К. Свешнікова: хрестоматія. Рівне: РДГУ, 2005. 403 с.

Пономарьова Т., Булига О. Переправа незабутня. Історія однієї експедиції. Луцьк: Волин. старожитності, 2014. 188 с.: іл.

Про історію археологічної експедиції (під керівництвом І. К. Свешнікова), яка у 1970–1990 рр. досліджувала місце козацько-селянської переправи, спорудженої 10 липня 1651 р. під час Берестецької битви.

Юхимчук М. Ігор Кирилович Свешніков — видатний дослідник козацтва. *Наукові записки Рівненського обласного краєзнавчого музею*. Рівне, 2013. Вип. 11. С. 266–269.

Кучинко М. М. Археологія Волині: [монографія] / М. М. Кучинко. Луцьк: Волин. обл. друк., 2005. 202 с.: іл. (Про дослідження І. К. Свешнікова. С. 60, 65, 69, 74, 78, 80, 87, 89, 91, 104, 110, 193–195, 198.)

Берестецька битва в історії, літературі та мистецтві: наук. зб. / Держ. іст.-мемор. заповідник «Поле Берестец. битви». Рівне: Волин. обереги, 2001.

Над Іквою-рікою...: літ.-мист.-краєзн. альм. / упоряд. Л. Пшенична. Дубно, 2007.

Бухало Г. В. Крут містечка Берестечка: корот. іст. нарис. Вид. 2-ге, доповн. Рівне: Рівнен. друк., 2008.

Дослідники козацької минувшини: зб. тез наук.-практ. конф., присвяч. 155-й річниці від дня народж. Д. Яворницького та 95-й річниці від дня народж. І. Свешнікова / Нац. іст.-мемор. заповідник «Поле Берестец. битви»; упоряд. Л. Галабуз. Рівне: Нестеров С. Б., 2010. 128 с.

Олійник В., Сохацький М. Археологічні дослідження Ігоря Свешнікова на території Борщівщини та Заліщанщини. *Літопис Борщівщини*: іст.-краєзн. зб. / Борщів. краєзн. музей. Борщів, 1996. Вип. 8. С. 85–86. (Дослідження на території Тернопільської області (Борщівський і Заліщанський райони.) у 1950–1960-х рр. Відкрито пам'ятки культури кулястих амфор, поселення голіградської, трипільської, черняхівської культури, давньоруське поселення).

Джерела та література:

1. Нікольченко Ю. М. Археологічні та історико-краєзнавчі студії І. К. Свешнікова. *Вісник Маріупольського державного університету. Серія: Історія. Політологія*. Зб. наук. праць. Вип. 4–5. Маріуполь, 2012. С. 92–99.
2. Історична Волинь. Свешніков Ігор Кирилович. [Електронний ресурс]. Режим доступу: istvolyn.info/index.php.
3. Нікольченко Ю. М. Унікальний скарб монет XVI—XVII ст. з Березного на Рівненщині. *Гілея: Науковий вісник / Збірник*

наукових праць: Історичні науки. Філософські науки. Політичні науки. Київ, 2009. Спецвипуск. С. 185–191.

4. Свешніков І. К. Битва під Берестечком. Львів: Слово, 1992. 304 с.
5. Свешников И. К. Звенигород. *Археология Прикарпатья, Волини и Закарпатья. Раннеславянский и древнерусский периоды*. Київ: Наукова думка, 1990. С. 107–110.